

Ἀνάδημαστίευσις ἐκ τοῦ Παραρτήματος τῆς ἁ' Ἐκκλ. Ἀληθείας»

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΤΗ 4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1899

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΝ

ΤΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΝ Τῆ:

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῆ ΜΕΓΑΛῆ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛῆ:

ὑπὸ

Γ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1900

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Ἀναδημοσίευσις ἐκ τοῦ Παραρτήματος τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας»

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΤΗ 4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1899

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΝ

ΤΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΝ Τῆ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚῆ ΜΕΓΑΛῆ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛῆ

ὑπὸ

Γ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1900

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΤΗ: 4 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1899
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΕΟΡΤΗΝ
ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΕΝ ΤΗ: ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ: ΜΕΓΑΛΗ: ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗ:
ΥΠΟ
Γ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Παναγιώτατε δέσποτα,
σεβασμιώτατοι ιεράρχαι,
έξοχώτατε πρεσβευτά της 'Ελλάδος,
καί ή λοιπή μουσούστεπτος ομήγυρις.

Σήμερον, ὅτε ή 'Ορθόδοξος 'Ανατολική 'Εκκλησία φαιδράν καί περιφανή ἄγει έορτήν ἐπὶ τῇ πανευφήμῳ μνήμῃ τοῦ ἐν ἁγίοις 'Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ μεγάλου τούτου τοῦ Μεσαίωvος θεολόγου, τοῦ βαθνουστάτου φιλοσόφου, τοῦ γενναίου καί σθεναροῦ ὑπερμάχου τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων καί τῶν δικαίων τῆς 'Εκκλησίας, τοῦ στερροῦ καί ἀτρομήτου ὁμολογητοῦ τῆς 'Ορθοδόξου πίστεως, τῆς καλλικελάδου ἀηδόvος τοῦ πνευματικοῦ λειμῶvος τῆς 'Εκκλησίας, τοῦ θεσπεσίου ἄσματογράφου καί μελιρρύτου μουσικοῦ καί ποιητοῦ, σήμερον καί ὁ ἡμέτερος 'Εκκλησιαστικὸς Μουσικὸς Σύλλογος, ὁ ἐν τῷ πατριαρχικῷ οἴκῳ, πρωτοβουλία τοῦ τανῦν τὸν θρόνον τῶν Χρυσοστόμων καί Φωτίων ἐπιλαμπρύνοντος μουσικωτάτου ἐν πατριάρχαις Κωνσταντίνου τοῦ Ε', ἰδρυθεῖς, ἀκμαῖος δὲ καί θαλερὸς συμπληρώσας νῦν τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἔτος ὑπὸ τὴν ἐμφρονα προεδρείαν δραστηριωτάτου καί ἐνθέρ-

μου ζηλωτοῦ τῶν πατρῶων κειμηλίων ἱεράρχου τοῦ μητροπολίτου τότε Σκοπείων νῦν δὲ Πελαγονείας, χαρμόσυνοι ἄγων πανήγυριν, συναγείρεται σὺν τῇ ἀπειροπληθεῖ ταύτῃ καὶ ἐπιλέκτω ὁμηγύρει εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ καλλίδμητον τῶν τελετῶν αἴθουσαν τῆς προφρόνως φιλοξενούσης αὐτὸν μεγαλωνύμου καὶ πολυῦμνήτου πατριαρχικῆς τοῦ Γένους Σχολῆς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ σεπτοῦ ἐπιτίμου Προέδρου αὐτοῦ, ὅπως ἐν ἄσμασι μελισταγέσι καὶ ἐγκωμίοις ἐκφαντορικώτατα διατρανώσῃ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν πανένδοξον προστάτην καὶ πάτρωνα αὐτοῦ ἅγιον, τὸν διὰ τῶν θεοτερπῶν καὶ ἠδυνόλπων αὐτοῦ ἄσμάτων κατακαλλύναντα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπάσας σχεδὸν τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἐορτὰς καὶ τὰς ἰῶν ἁγίων μνήμας.

Ψηφισάμενος δὲ ὁ μουσοπόλος συλλογικὸς ἡμῶν θιάσος ὅπως σὺν τοῖς ἄσμασι παραθέσῃ σήμερον καὶ πνευματικόν τι ἔδесμα πρὸς τιμὴν καὶ ὁπωςδήποτε ἐστίασιν τῶν προθύμως προσελθόντων εἰς τὴν εὐσημον ταύτην καὶ φιλόμολπον πανήγυριν, ἀνέθετο ἐμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ καὶ ἐν μύθοις ἀκόμψῳ τὸ ἔντιμον μὲν, πλὴν σοβαρὸν τοῦτο ἔργον. Βαθέως δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἀναμετρῶν τοῦ λαχόντος μοι κλήρον τὴν σοβαρότητα, ἀπροκαλύπτως ὁμολογῶ ὅτι φοβοῦμαι μὴ εἶπω ἥττονα τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς προσδοκίας τῶν ἀκροατῶν μου. Ἐπήκουσα δὲ εἰς τὸ συλλογικὸν δόγμα, εἰδώς, κατὰ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν τὸν σήμερον ἐορταζόμενον νέον τῆς Ἐκκλησίας Ὁρφέα, ὅτι «πατράσι φίλα καὶ τὰ τῶν παίδων ψελλίσματα».¹

Τὸν θεσπέσιον τῆς Δαμασκοῦ φωστῆρα, οὗ τὸ ἄριστον ἐγκώμιον ἔπλεξεν ἡ ἀγιωτάτη καὶ θεόλεκτος ἐβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, δὲν προτίθεμαι νῦν νὰ ἐξετάσω ὡς μουσικὸν καθόλου καὶ ὑμνογράφον, ἅτε δὴ τελέσας τὸ ἐγχείρημα τοῦτο τῷ 1881 ἐπὶ τῇ πανενδόξῳ αὐτοῦ μνήμῃ διὰ μακροῦ πανηγυρικοῦ λόγου ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ τότε λυσιτελέστατα λειτουργήσαντι ἐπὶ τετραετίαν (1880—1884) Ἑλληνικῷ Μουσικῷ Συλλόγῳ ἐκφωνηθέντος², καταλαβόντος δὲ ἰκανὰς δεκάδας σελίδων ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ πρὸ δεκαετίας ἐκδοθέντος ἡμετέρου ἱστορικοῦ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Μουσικῆς λιτοῦ συγγραμ-

1). Ἐγκώμιον εἰς Ἰω. Χρυσόστομον.

2). Τῆς τελετῆς ἐκείνης προϊστάτο ὁ νῦν πατριαρχεῦων, τότε δὲ διαιπυδαλιουχῶν τὴν θεόσωστον ἐπαρχίαν Μιτυλήνης.

ματος³. Ἐρχομαι δὲ σήμερον νὰ ἐξετάσω ἀκροθιγῶς πως καὶ ἐπιλίγδην θέμα λίαν σχετιζόμενον πρὸς τὸ μουσικὸν ἔργον τοῦ ἐορταζόμενου ἁγίου, ἦτοι, **τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς παρασημαντικῆς ἢ σηματογραφίας τῆς μουσικῆς ἡμῶν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.** Τοῦτο δὲ πράττω, πεποιοῦς εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ εὐμένου ἀκροατηρίου μου, ὅπερ ἀναμφιβόλως θέλει ἐπιφέρει ψῆφον, λευκὴν μὲν δικαιοτέραν, μέλαιναν δὲ ἐπιεικεστέραν.

Γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ Μουσικῇ χρῆσις γίνεταί καὶ σημείων πρὸς σαφήνειαν τοῦ ἤχου καὶ πρὸς ἀνάλογον ἔντασιν τῆς φωνῆς. Ἐξεταστέον ἤδη, διὰ τίνων σημείων ἔγραφον οἱ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ θεοῦ Δαμασκηνοῦ ὑμνοδοὶ τὰ μέλη αὐτῶν. Ὡς αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἠρύσθησαν οἱ τῶν πρώτων αἰῶνων Χριστιανοὶ τὰς πρώτας βάσεις τῆς μελοποιίας αὐτῶν, ἦσαν ἑλληνικαί, οὕτω καὶ ἡ μουσικὴ σημιογραφία κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦν ἡ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς Ἑλλησιν ἐν χρήσει. Οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, οἱ διαμορφώσαντες τεχνικῶς καὶ ἀναπτύξαντες ἐπιστημονικῶς τὴν μουσικὴν αὐτῶν, τὰ μέλη αὐτῶν ἔγραφον διὰ τῶν μεγάλων καὶ μικρῶν γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου, ἢ ἀκεραίων, ἢ ἠκρωτηριασμένων, ἢ ἀπλῶν, ἢ διπλῶν, ἢ ἐξηπλωμένων ὀριζοντίως, πλαγίως καὶ ἀντιστρόφως καὶ μετὰ διαφόρων τόνων, ὡς εὐρίσκονται παρὰ τῷ Ἀλυπίῳ, Ἀριστείδῃ τῷ Κυντιλιανῷ καὶ τῷ Γαυδεντίῳ. Καὶ τὰ μὲν ὀρθὰ γράμματα ἐχρησίμευον πρὸς παρασήμανσιν ἐν τῇ φωνητικῇ μουσικῇ, τὰ δὲ πλάγια ἢ ἀνεστραμμένα ἐν τῇ ὀργανικῇ μουσικῇ. Εἰς τὰ περὶ τοῦ Ἀλυπίου ὑπομνήματα τοῦ Μάρκου Μεῦβωμίου δύναται τις νὰ ἴδῃ πάσας τῶν χαρακτήρων τούτων τὰς λεπτομερείας, αἷτινες ἀνέρχονται εἰς 1620. Ὡστε δικαίως ὁ Ἀριστόξενος ἔλεγε ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῆς Μουσικῆς ὑπῆρχεν ἐν τῇ παρασημαντικῇ.

Ὅτε δὲ οἱ ἐθνικοὶ Ἕλληες ἠσπᾶσθησαν τὸν Χριστιανισμόν, καὶ οἱ ναοὶ τῶν εἰδώλων μετετρέπησαν εἰς χριστιανικοὺς, ἡ δὲ ἐθνικὴ φιλοσοφία ἐγένετο χριστιανικὴ, τότε καὶ ἡ ἑλληνικὴ Μουσικὴ καὶ Ποίησις,⁴ κατὰ τινὰ ὅμως τροποποίησιν καὶ μεταβολήν, ἐγένε-

3). σελ. 154—230.

4). Ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ Μουσικῆς καὶ Ποιήσεως παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, φέρε ἰστορησόμεν συντόμως τὴν ἀρχαιότητα, τὴν χρῆσιν καὶ τὴν συνύπαρξιν τῶν δύο τούτων ἀδιαίρετως ἠνωμένων ἀδελφῶν.

Πανταχοῦ ἐν τῇ φύσει τὰς δύο ἀδελφὰς ἀδιαίρετως ἠνωμένας διακρίνο-

νοντο μέσα ὑπηρετικὰ τοῦ νέου θείου θρησκευματος, ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχαίων ἐθνικῶν μελωδιῶν ἐφηρμόσθησαν, ὡς ἔδει, χριστιανικὰ κεί-

μεν καὶ ἴδια ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καθ' ὅλας τὰς μεταβολὰς τῆς ἡλικίας, ἀπὸ τῆς νηπιώδους ἀρχόμενοι. Ἀκούοντες τὸ βρέφος κλαυθμηρίζον, Μουσικὴν ἀκούομεν, δι' ἣς ἐπικαλεῖται τὴν περιθαλψὴν τῆς μητρὸς ἢ τῆς τροφῆς. Ὄταν δὲ ἀρξῆται ἐναρθρῶναι λέξεις τινὰς καὶ βαθμηδὸν δι' αὐτῶν ἐκφράζειν τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, τότε διορῶμεν ἐν αὐτῷ τὴν Ποίησιν, ἀλλὰ Ποίησιν ἀνάλογον τῇ ἡλικίᾳ αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἡ μήτηρ ἢ ἡ τροφὸς διὰ φωνῆς καὶ λέξεων προσπαθεῖ ἵνα καθησυχάσῃ τοὺς κλαυθμηρισμοὺς καὶ τὴν ταραχὴν τοῦ παιδίου, τότε ἡ Μουσικὴ ὑπεμφαίνεται διὰ τῆς μελωδίας, ὡς καὶ ἡ Ποίησις διὰ τῶν στίχων. Μουσικὴν καὶ Ποίησιν ἀσκούμεν διαλεγόμενοι ἢ ποιήματα ἀπαγγέλλοντες ἢ ἀπὸ τοῦ βήματος ἀγορεύοντες.

Ἡ Ποίησις, ἥτις εἶναι θεία τις ἐμπνευσις, καλουμένη καὶ «θυγάτηρ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ εὐρημα καὶ δῶρον τῶν Ὀλυμπίων Μουσῶν» ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων, εἶναι ἀρχαιοτάτη, ὡς καὶ ἡ Μουσικὴ. Ἀναδράμωμεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, διότι οἱ Μῦθοι εἶναι οἱ στήμονες, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἑλληνικῆς Ποιήσεως. Εἰς τὰς θυγατέρας τοῦ Διὸς Μούσας, αἵτινες ἐλατρεύοντο ὡς θεαὶ καὶ ἔφηροι τῶν ὠραίων τεχνῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης, ἀποδίδονται ἡ ἐφεύρεσις τῆς Ποιήσεως καὶ τῆς Μουσικῆς· ἦσαν δὲ αὐταὶ τοσοῦτον περὶ τὴν Μουσικὴν ἐμπειροί, ὥστε ἀριστεύουσαι εἰς πάντα τοὺς ἀγῶνας, ἐλάμβανον τὰ νικητήρια. Ὡσαύτως αἱ Μοῦσαι ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Διὸς, ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, κατὰ τὸν Ὀμηρον, ἄδουσι τῷ Διί, κιθαρίζοντες τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὴν δύναμιν καὶ ἀρχαιότητα τῆς Μουσικῆς καὶ Ποιήσεως διατρανοῦσιν οἱ μῦθοι τῶν μελωδικωτάτων Σειρήνων, τοῦ Ὀρφέως, καὶ ἄλλα τῆς μυθολογικῆς ἐποχῆς διηγήματα.

Μεταδῶμεν νῦν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Ἑρῶων. Πάντες οἱ Ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν ἔξοχοι Μουσικοί, αὐτοὶ τονίζοντες νὰ ποιήματα αὐτῶν καὶ ψάλλοντες αὐτά. Οἱ δὲ Ἑρῶες καὶ οἱ βασιλεῖς ἐσεμνύνοντο νὰ ᾄδῃ μῦσται τῆς Μουσικῆς καὶ Ποιήσεως. Τὰ ἄσματα ἐξύμουν τοὺς ἀθλοὺς ζώντων ἢ τεθνεώτων Ἑρῶων, οἱ δὲ ποιοῦντες καὶ ψάλλοντες αὐτὰ δοῖδοί, διετέλουν ἐν μεγάλῃ τιμῇ. Τρανὰ τεκμήρια τῆς ἀρχαιότητος καὶ χρήσεως τῆς Μουσικῆς καὶ Ποιήσεως ἔχομεν καὶ τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου, ἅτινα ἐψάλλοντο πρὸς Μουσικὴν ὑπὸ τῶν ἀοιδῶν, οἵτινες, κατὰ τὸν Εὐστάθιον, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτῶν ἀπαγγέλλοντες τὴν Ἰλιάδα ἔφερον στολὴν πορφυρᾶν, ἰοειδῆ δέ, τὴν Ὀδύσειαν. Μουσικὴ καὶ Ποίησις ἐκόσμουσαν τὰ συμπόσια τῶν προγόνων

μενα καθ' ὅλα τὰ πολυειδῆ καὶ ποικίλα ἑλληνικὰ μέλη. Ἐποιήθησαν δὲ τὰ **Ἰδιόμελα**, καλούμενα οὕτως ὡς ἔχοντα ἴδιον μέλος καὶ ἀναλογοῦντα πρὸς τὰς λυρικὰς καὶ κρουσματικὰς ᾠδὰς τῶν ἀρχαίων, καὶ τὰ λεγόμενα **Προσόμοια** καὶ λοιπά, ὁμοιάζοντα πρὸς τὰς συμμετρους στροφὰς τῶν ἀρχαίων μελοποιῶν, αἵτινες σύγκεινται πολ-

ῆμῶν, μετὰ τὸ τέλος τῶν ὁποίων οὐ μόνον διάφορα μέλη ἐψάλλοντο, ἀλλ' ἀπηγέλλοντο μετὰ μέλους καὶ ρυθμοῦ καὶ ῥίσεις τινὲς ποιητῶν. Ἐπίσης τὴν χρῆσιν τῆς Μουσικῆς καὶ Ποιήσεως μαρτυροῦσιν ὁ διθύραμβος, ὁ κῶμος, τὰ ἔπη, τὰ δράματα, τὰ εἰδύλλια καὶ τὰ ποικίλα εἶδη τῶν ὕμνων καὶ ἄσμάτων.

Ἡ Μουσικὴ λοιπὸν ἦν συνδεδεμένη μετὰ τῆς Ποιήσεως καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ποιητῶν ἦσαν ἄμα καὶ μουσικοί, ὡς καὶ πολλοὶ τῶν μουσικῶν ἦσαν ποιηταί. Ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἐμελούργει πολλάκις τὸ ποίημα αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ αὐτὸς μουσικὸς ἐποίει ὃ νὰ μελουργήσῃ ἐμελλεν ἄσμα. Ἀπὸ τοῦ Κάδμου, τοῦ πρώτου εἰσαγαγόντος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Μουσικὴν, καὶ ἐφεξῆς, ἡ Μουσικὴ μετὰ τῆς Ποιήσεως ἐθεωροῦντο τὸ κυριώτατον μέσον τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τῶν νέων. Τούτου ἕνεκα πάντες οἱ σοφοὶ τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν ἐγκρατεῖς τῆς Μουσικῆς καὶ Ποιήσεως. Ἡ κατοικία τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἦν εἰδός τι Ὀδείου «Τέμενος Μουσῶν». Ἐν Λέσβῳ μάλιστα ὑπῆρχον πολλοὶ τοιοῦτοι οἶκοι διευθυνόμενοι ὑπὸ γυναικῶν, δεχομένων μαθητριάς ἐκ τῶν νέων ἢ καὶ ἐκ τῆς ἀντίπεραν ἀσιατικῆς παραλίας (Ἐφημερίς Κλειῶ «Πολιτισμὸς ἐν Ἑλλάδι», ἀριθμ. 426). Τῶν ἐν Λέσβῳ μουσικῶν τούτων σχολῶν, ἡ ἱστορία γενικῶς ἱστορεῖται ἀρχαιοτάτη (Περὶ γήνης Ν. Ἀναχάρσ. Τόμος Β', κεφ. Γ'). Ἐν αὐτοῖς ἐμορφώθησαν ἡ Σαπφώ, ἡ Ἥριοννα, ἡ Δημοφίλη, αἱ διάσημοι γενόμεναι εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν, ὡς καὶ ὁ Ἀλκαῖος, ὁ Τέρπανδρος, ὁ Ἀρίων καὶ οἱ λοιποὶ μεταγενέστεροι Λέσδιοι ποιηταὶ καὶ μουσικοί. Ἐκ τοῦ σχολείου τούτου ἀπέκλειον οἱ Μιτυληναῖοι πρὸς τιμωρίαν τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ἀποστατηρῶντων συμμάχων τοὺς παῖδας. (Αἰλιανοῦ Ποικίλη Ἱστορία, Βιβλ. Ζ'. Κεφ. Θ').

Μουσικὴ καὶ Ποίησις ἦσαν καθιερωμένοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν. Ἡ θρησκεία ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ καὶ τροφὸς πασῶν τῶν ὠραίων τεχνῶν παρὰ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις· πρώτη ἡ θρησκεία ἐχορήγησεν ὕλην πρὸς ἄσματοποιεῖν· ἐντεῦθεν οἱ Ἕλληνες εἶχον πολλὰ ἀρχαιότατα ἱερὰ ἄσματα καὶ ὕμνων εἰς διαφόρους θεότητας.

λάκις ἐκ μέτρων μικτῶν καὶ στίχων ἀσυναρτήτων⁵. Πάντα δὲ ταῦτα διηγήσαν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ μελωδοὶ διὰ τῶν ἀλφαβητικῶν μουσικῶν χαρακτήρων. Ἐκ πολλῶν δὲ πατερικῶν χωρίων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς σφοδρᾶς πολεμικῆς τοῦ χρυσορρήμονος Ἰωάννου κατὰ τῆς συγχρόνου τῶν ἐθνικῶν θυμελικῆς Μουσικῆς καταδείκνυται ὅτι ἡ τὸ πρῶτον ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς εἰσαχθεῖσα Μουσικὴ ἔφερε τὸν ἀφελῆ καὶ ἀνεπιτήδευτον χαρακτήρα τῆς ἀρχαίας εὐρύθμου λεγομένης ἑλληνικῆς Μουσικῆς, ἣν οἱ πρῶτοι ἀποστολικοὶ πατέρες παρέλαβον ἐκ τῆς τῶν ἐθνικῶν ἱερᾶς Μουσικῆς, καὶ ἦτις ἦν ὅλως διάφορος τῆς εὐμελοῦς καί, κατὰ Πλάτωνα, θυμελικῆς Μουσικῆς. Ἱστορικὴ δὲ ἀλήθεια τυγχάνει ὅτι οἱ ἀποστολικοὶ πατέρες πᾶν ὅ,τι ὑγιᾶς εὖρον καὶ προσῆκον τῷ πνευματικῷ χαρακτήρι τοῦ χριστιανισμοῦ παρέλαβον ἐκ τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς. Τῷ ἐκλεκτικῷ τούτῳ τρόπῳ τῶν πρῶτων ἀποστολικῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἠκολούθησαν καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὁ πνευματέμφορος οὗτος ἀοιδὸς καὶ ἔξοχος τῆς Ἐκκλησίας ὑμνοπόλος, ρητῶς λέγει «Χρηστομαθῆ, φημί, τὸν πάντα ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἀναφέροντα, ὥστε καὶ ἀπὸ Γεωμετρίας καὶ Μουσικῆς, καὶ ἀπὸ Γραμματικῆς καὶ Φιλοσοφίας αὐτῆς δρεπόμενον τὸ χρήσιμον, ἀνεπιβούλευτον φυλάττειν τὴν Πίστιν»⁶.

Ἔτι δὲ οἱ τῶν πρῶτων αἰῶνων μελωδοὶ ἔγραφον τὰ ποιήματα αὐτῶν διὰ μουσικῶν σημείων καὶ ὅτι ἡ ψαλμωδία ἐξετελείτο διὰ μουσικῶν βιβλίων μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἸΣΤ΄ Κανόνος τῆς τῷ 364 γενομένης ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, λέγοντος. «Μὴ δεῖν πλέον τῶν κανονικῶν ψαλτῶν, τῶν ἐπὶ τὸν ἄμβωνα ἀναβαινόντων καὶ ἀπὸ **διφθέρας ψαλλόντων** ἐτέρουσ τινὰς ψάλλειν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ». Ἀπόδειξις δὲ ὅτι ἐγράφοντο τὰ μέλη διὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς σηματο-

⁵). Τὰ παρ' ἡμῖν Τροπάρια πολλὰν τὴν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰς Στροφὰς καὶ Ἀντιστροφὰς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἐν ταῖς Τραγωδίαις. Καὶ ὡς ἐκείνοι ἤδον τὴν Α' στροφὴν ἐκ τοῦ χοροῦ ἐν τῷ θεάτρῳ, ταύτην δὲ διεδέχετο ἡ Β' στροφὴ, εἶτα ἐπικολούθει ἡ Ἀντιστροφὴ καὶ ἐπὶ τέλους ἐψάλλετο ὁ καλούμενος Ἐπὸδος, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἡμῶν, ψαλέντοσ τοῦ ἐνὸς Τροπαρίου ἐκ τοῦ α' χοροῦ, ἄρχεται τοῦ δευτέρου ὁ β' χορὸς, εἶτα ὁ α' χορὸς τὴν Ἀντιστροφὴν, καὶ ἐπὶ τέλους ψάλλεται τὸ Δοξαστικόν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὸν Ἐπὸδὸν τῶν ἀρχαίων.

⁶). Στρωματ. Κεφ. Θ'.

γραφίας εἶναι ὁ Ἀμβροσιανὸς λεγόμενος ὕμνος. «Te Deum laudamus, Te Dominum confidemur», ποίημα τῶν ἱερῶν Ἀμβροσίου καὶ Ἀύγουστίνου, ὁ δημοσιευθεὶς ὑπὸ τοῦ Μάρκου Μεῦβωμίου, γεγραμμένος δὲ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου.

Περὶ τῆς κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, ἥτοι πολὺ πρὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἀναπτυχθείσης **ἐκφωνητικῆς** λεγομένης **παρασημαντικῆς**, τῆς ἐν χρήσει ἐν τῇ παρασημάνσει τῆς μελωδίας τῶν Ἀποστόλων καὶ Εὐαγγελίων, κατὰ πλάτος γράψαντες ἐν τῷ ἡμετέρῳ περὶ Μουσικῆς πονήματι⁷ ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν παρασημαντικὴν τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀνάγει αὐτῆ, παρ' ἔμοι γε κριτῆ, εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν· διότι ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ ὡς ἐπενόησε τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα πρὸς διάσωσιν τῆς τῶν λέξεων προφορᾶς καὶ διατήρησιν τοῦ τονισμοῦ τῆς γλώσσης, οὕτως ἐπενόησε πρὸς διατήρησιν τοῦ μουσικοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ μέλους τῶν ἤχων τὰ σημαδόφωνα καὶ σημαδόχρονα. Τὴν ἀνάπτυξιν δὲ αὐτῆς ἀνάγει ἡ παρασημαντικὴ τοῦ θεσπεσίου Δαμασκηνοῦ εἰς τοὺς πρὸ αὐτοῦ τρεῖς αἰῶνας. Ὁ ἡδύμολπος οὗτος τέτιξ τῆς Ἐκκλησίας εὗρεν ἀναμφιβόλως ὕλην ἀφθονον μουσικῆς παρασημαντικῆς· παρεσκευάσθη δὲ αὐτῆ ἀναντιλέκτως ἐπὶ τῆς πρὸ αὐτοῦ ἐποχῆς, καθότι γινώσκουμεν ὅτι μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα, ἥτοι μετὰ τὸν Μεδιολάνων Ἀμβρόσιον, μεγάλως ἀνεπτύχθη ἡ μουσικὴ ταχυγραφία, ἥτοι ἡ τέχνη τοῦ συντέμνειν ἐν τῇ γραφῇ τὸν ἀριθμὸν τῶν φωνῶν διὰ συντετμημένων σημείων, ἀνομοίων πρὸς τὰ γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου, πλὴν διατηρούντων ἀρκούντως σαφῆ ἰχνη τῆς ἀλφαβητικῆς παρασημαντικῆς. Μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ τὸ μουσικὸν Ἀντιφωνάριον Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου (535), ἐνθα εὐρίσκομεν τὰ σημεῖα ταῦτα. Ὁ δὲ θεῖος Δαμασκηνοὺς εἰσήγαγε τὴν χρῆσιν τῶν σημείων τούτων μετὰ σημαντικῶν τροποποιήσεων. Οὕτως ἀνεφάνησαν τὰ ἀγκιστροειδῆ ἐκεῖνα σημεῖα, ἄτινα, ὡς τὰ ἀλφαβητικά, ἐτίθεντο ἀμέσως ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τοῦ ἀδομένου κειμένου. Ὁ ἱερώτατος Δαμασκηνοὺς, ὅστις μετήνεγκεν εἰς ἀπλούστερον εἶδος τὴν ψαλμωδίαν τῆς πρὸ αὐτοῦ ἐποχῆς, καὶ ἐπελάβετο τοῦ κανονισμοῦ καὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῆς ψαλμωδίας συντάξας ἐπὶ τούτῳ τὴν Ὀκτώηχον κατὰ τοὺς ὀκτὼ ἤχους, τοὺς παραγομένους κατὰ τινα τροποποίησιν καὶ μεταβολὴν ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ συστήματος,

⁷). σελ 177-178.

καὶ διδάξας διὰ ταύτης τοὺς κατόπιν μουσικοὺς ὅπως μὴ ἐπεκτείνωσιν οὔτε παρεκτρέπωσι τὰ μέλη αὐτῶν ἐκτὸς τῶν ἤχων τούτων, αὐτὸς ὅστις ἐξελέξατο ἐκ τῶν σωζομένων ἤχων μόνον ὀκτώ, τοὺς ἁρμοδιωτέρους καὶ σεμνοπρεπεστέρους, ἀπορρίψας τοὺς ἄλλους ὡς ἐκτεθηλυμένους καὶ ἀναρμόστους διὰ τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς, αὐτὸς ἅμα ἐσυστηματοποίησε καὶ τῆς Μουσικῆς τὴν παρασημαντικὴν, δι' ἧς ἔγραψε τὰς μελωδίας, ἃς ἐποίησε καὶ ἐμέλισεν. Οἱ χαρακτηριστικῆς οὗτοι ἦσαν γριφώδεις καὶ συμβολικοί, ὅμοιοι τοῖς ἱερογλυφικοῖς ἐκείνοις τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Εἰς χαρακτῆρ παρίστα πολλάκις ἓνα φθόγγον καὶ πολλοὺς καὶ μελωδίας ὀλοκλήρους· καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἦσαν εὐάριθμα τὰ ποιήματα εὐχερῶς πῶς καὶ ὀλιγοχρονίως ἐμάνθανον αὐτὰ διὰ τῆς ἕξεως, ὅταν ὅμως ταῦτα ἐπληθύνθησαν, τοῦ χρόνου προϊόντος, ἡ διδασκαλία κατέστη δυσχερестаτή ὡς δυσνόητος· οἱ δὲ σπουδασταὶ τῆς μουσικῆς, εἰ καὶ ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἢ καὶ εἰκοσαετίαν ἐγυμνάζοντο καὶ ἐδιδάσκοντο, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ψάλλωσιν εὐχερῶς ᾄσμα, μὴ προμελετηθέν, ὥστε ὅ,τι καὶ ἂν ἐμάνθανον μᾶλλον ἐξ ἕξεως καὶ ἀπὸ μνήμης ἐγνώριζον αὐτό.

Καὶ ὅμως, καὶ μεθ' ὅλην τὴν τοσαύτην δυσκολίαν τῆς γραφῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν διὰ τοιούτων συμβολικῶν χαρακτήρων, οἱ κατὰ καιροὺς διαπρέψαντες μουσικοὶ διὰ τῆς πολλῆς πείρας καὶ ἀσκήσεως τοσαύτην ἕξιν ἐλάμβανον εἰς τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς Τέχνης, ὥστε εὐχερῶς πάνυ ἐτόνιζον οἰοῦνδῆποτε νέον μέλος ἀκούμενον. Ἱστορεῖται ὅτι ὁ Πορθητῆς Μωάμεθ ὁ Β', ὁ φιλομουσικώτατος ἐκείνος Σουλτάνος, ἐθαύμασε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀλώσεως τοὺς τότε ἡμετέρους, ἐπιφανεῖς μουσικοὺς καὶ ἰδίᾳ τὸν τότε Πρωτοψάλτην τῆς Μ. Ἐκκλησίας Γρηγόριον Μπούνην τὸν Ἀλιάτην. Ἡλικῶν δὲ τιμῶν ἠξιοῦντο οἱ ὁμογενεῖς μουσικοὶ ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ, μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ χρονογράφου Δωροθέου τοῦ Μονεμβασίας, διηγουμένου τάδε· «Ἐμαθε δὲ ὁ Σουλτὰν Μεχμέτης ὅτι οἱ Ρωμαῖοι γράφουν τὰς φωνὰς τῶν ψαλτῶν καὶ τῶν τραγουδιστᾶδων, καὶ ἔκραξέ τους εἰς τὸ Παλάτι, καὶ εἶχεν ἓνα Πέρσην ἐκλεκτὸν καὶ ὤρισε, καὶ ἐτραγούδισεν· ὁ δὲ κύρ Γεώργιος καὶ ὁ κύρ Γεράσιμος οἱ ψάλται, ἔγραφον τὰς φωνὰς τοῦ Πέρσου. Ἐσχεδιάσαν οὖν τὸ τραγούδι τοῦ Πέρσου, καὶ τότε ὤρισε νὰ τὸ ψάλλουν· καὶ ἔψαλλάν το καλλιώτερα παρὰ τὸν Πέρσην, ἤρεσέ του πολλὰ καὶ ἐθαύμασε τὴν λεπτότητα τῶν Ρωμαίων, καὶ ἐφιλοδώρησε τοὺς ψάλ-

τας· ὁ δὲ Πέρσης ὡς εἶδε πῶς εἶναι τοιοῦτοι τεχνῖται ἐπροσκύνησέ τους»⁸.

Τῆς τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ μουσικῆς παρασημαντικῆς, πιθανῶς καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἐγένετο χρῆσις, καὶ ἐκ ταύτης, ἴσως, ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὴν τῷ 1024, τῇ προνοίᾳ τοῦ πάπα Γρηγορίου, ἐφευρεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ μοναχοῦ Γουῖ Δ' Ἀρέτσο στοιχειώδη παρασημαντικὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς, τὴν βραδύτερον τῷ 1330 τελειοποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δεμουρί, μουσικοδιδασκάλου ἐν Παρισίοις, ὅστις ἐφεῦρε τὰ διάφορα σημεῖα τῶν χαρακτήρων τὰ δεικνύοντα τὴν χρονικὴν διάρκειαν ἢ τὴν χρονικὴν ποσότητα· ἄλλοις λόγοις, ὁ μὲν Γουῖ Δ' Ἀρέτσο ἐφεῦρε τὸ πρῶτον χαρακτῆρας, οἷτινες ἐδείκνυον μόνον τὴν ποσότητα τῆς ἀναβάσεως τῆς φωνῆς ἢτοι τὸν βαθμὸν τῶν διαστημάτων, ὁ δὲ Ἰωάννης Δεμουρί κατάρθωσεν ἵνα τὸ αὐτὸ τονικὸν σημεῖον ἐν ταύτῳ δεικνύη καὶ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου.

Ἄλλ' ὅμως ἢ ὑπὸ τοῦ μουσικωτάτου Δαμασκηνοῦ καθιερωθεῖσα συμβολικὴ γραφὴ τῶν μελωδιῶν δὲν διέμεινεν ἀμετάβλητος, ἀλλ' ἔλαβεν ἐπὶ τοῦ μελιρρύτου Ἰωάννου τοῦ Κουκκουζέλου τροποποιήσεις τινὰς καὶ μεταβολὰς ἢ προσθαφαιρέσεις ἐν τισὶ σημεῖοις, καθὰ ἱστορήσαμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱστορικῷ περὶ Μουσικῆς συγγράμματι.

Ἰδίᾳ δὲ Ἰωάννης ὁ Πρωτοψάλτης ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίλλου Ε' τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας (1756) ἀγανακτῶν διὰ τὸ πολυχρόνιον καὶ δύσκολον τῆς μεταδόσεως τῆς ψαλμωδίας, μετέβαλε τὸ σύστημα τῶν χαρακτήρων· μελοποιῶν δὲ μετεχειρίσθη τρόπον τοῦ γράφειν ἀλλοῖον, ἀπλούστερον δηλονοῦν καὶ μεθοδικώτερον, καὶ χαρακτῆρας στοιχειώδεις ἐν μέρει καὶ κατὰ τι διαφόρους τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐν χρήσει, κλίνοντας δὲ ἐπὶ τὸ ἐξηγηματικόν.

Ἀκολούθως δὲ καὶ ὁ ἐπιφανέστατος τοῦ ἸΗ' αἰῶνος μουσικοδιδάσκαλος, ὁ περιώνυμος Πέτρος ὁ Πελοποννήσιος, ὁ τῆς Μ. Ἐκκλησίας Λαμπαδάριος (1789), μιμούμενος τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Πρωτοψάλτην, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Προκοπίου τοῦ ἀπὸ Σμύρνης καὶ Νεοφύτου Ζ' τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας, μετεχειρίσθη σύστημα χαρακτήρων μᾶλλον μεθοδικόν, ἀπλοποιήσας πλείοτερον τὴν παρασημαντικὴν καὶ ἐρμηνεύσας τὰς τῶν ἀρχαιοτέρων μελῶν

⁸). σελ. 428 τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1806.

θέσεις. Εὐχερέστατα δὲ ὁ πολὺς Πέτρος ἔγραφε τὰ ἀκουόμενα τουρκικὰ ᾄσματα, ἀπολαύων ἔνεκα τούτου τῆς εὐνοίας τῶν Σουλτάνων Χαμίτ τοῦ Α' καὶ Σελήμ τοῦ Γ'.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ παρασημαντικὴ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου ἐθεωρεῖτο πως δυσνόητος ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτῷ καὶ τῶν μετέπειτα ψαλμῶδων, γενικῶς δὲ ἀνεζητεῖτο ἀπλούστερον σύστημα σηματογραφίας, ἐνεφανίσθη τότε ἐπὶ τῆς Α' πατριαρχείας Γρηγορίου Ε' τοῦ ἀπὸ Σμύρνης (1797) ὁ ἐκ Χίου ὀρμώμενος σπουδάσας δὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀγάπιος ὁ Παλλιέρμος, ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καὶ ἐπεχείρησεν ἵνα ἀποδείξῃ τὸ ἐλαττωματικὸν τῆς σημειογραφίας Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, προτείνας ὅπως ἡ Μ. Ἐκκλησία ἢ δεχθῆ τὸ ἴδιον αὐτοῦ Παλλιέρμιον μουσικὸν σύστημα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου ἐνεργήσῃ τὴν μεταγραφὴν πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν, ἢ οἱ μουσικοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ ὑπάρχοντος δυσνόητου συστήματος, ἢ νὰ ἐφεύρωσιν ἄλλο νεώτερον καὶ βασιμώτερον. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι τὸ πρῶτον, μεθ' ὅλας τὰς δικαίας ἀντιστάσεις τοῦ τότε Πρωτοψάλτου τῆς Μ. Ἐκκλησίας Ἰακώβου, ὁ Ἀγάπιος ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τὴν Μουσικὴν διὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς παρασημαντικῆς, ἀποτυχὼν ὅμως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, μετέβαλεν εἴτα σύστημα, χρῆσιν ποιησάμενος εἰς γραφὴν τῶν μελῶν Ἀλφαβητικὸν τινος συστήματος. Ἐν γένει δὲ ἡ διδασκαλία τοῦ Ἀγαπίου ὡς ξενίζουσα κατὰ τε τὴν προφορὰν καὶ τὸ ὄψος ἰδίᾳ ἀπέβη ἄγονος· διὸ καὶ ἀναγκάζεται ὁ ρηθεὶς μουσικὸς ἵνα μεταβῆ εἰς Βουκουρέστιον, ἔνθα καὶ ἀποθνήσκει τῷ 1815.

Ἐνεκα τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων λόγων περὶ τοῦ δυσχεροῦς τῆς παρασημαντικῆς Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, τὴν ἀνάγκην ριζικῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης συνιδόντες κατὰ τὸ 1815 οἱ τρεῖς μουσικοὶ, Χρύσανθος ἀρχιμανδρίτης ὁ ἐκ Μαδύτου εἴτα δὲ γενόμενος μητροπολίτης Δυρραχίου, Σμύρνης καὶ τέλος Προύσης, Γρηγόριος ὁ τότε Λαμπαδάριος εἴτα δὲ Πρωτοψάλτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας, καὶ ὁ ἱεροψάλτης Χουρμούζιος ὁ ἐκ τῆς νήσου Χάλκης εἴτα δὲ τιμηθεὶς διὰ τοῦ ὀφφικίου τοῦ Μ. Χαρτοφύλακος ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, συνειργάσθησαν ἐπιστημονικῶς καὶ διώρθωσαν τὰς ἐνυπαρχούσας ἐλλείψεις ἐν τῇ μουσικῇ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τοὺς ἐνθαρρυντικούς λόγους τοῦ σοφοῦ Ἰσοκράτους, εἰπόντος «Τὰς ἐπιδόσεις ὀρώμεν γιγνομένας καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, οὐ διὰ τοῦ

ἐμμένοντας τοῖς καθεστῶσιν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανορθοῦντας αἰεὶ τικινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἐχόντων»⁹⁾ καὶ ἀλλαχοῦ. «Καὶ οἱ περὶ τὴν Μουσικὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀγωνίας ὄντες, οἱ μὲν τὰς δυνάμεις ἐαυτῶν, οἱ δὲ τὰς τέχνας ἐπιδειξάμενοι, σφᾶς αὐτοὺς ἐντιμότερους κατέστησαν».¹⁰⁾ Οἱ τρεῖς μουσικοὶ συνεργασθέντες, α') ὤρισαν, ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ὅμως μουσικῆς δανεισθέντες, τὴν καταμέτρησιν τοῦ ἐν τῇ μελωδίᾳ δαπανωμένου χρόνου, τοῦθ' ὅπερ ἀνεπλήρουν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διὰ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ποδῶν καὶ διὰ τοῦ ρυθμοῦ· β') ὤρισαν διὰ τῶν κλιμάκων τῶν τόνων τὰ διαστήματα· γ') κατέστρωσαν τὰς μουσικὰς θέσεις ὀλογράφους, καὶ δ') ἀντικατέστησαν τὰ πολὺφθογγα τοῦ Τροχοῦ διὰ τῶν μονοσυλλάβων καὶ μονοφθόγγων, κατὰ μίμησιν τοῦ Πυθαγόρου καὶ τοῦ Μεδιολάνων Ἀμβροσίου, ὧν ὁ πρῶτος συγκροτήσας τὸ Διαπασῶν σύστημα χρῆσιν ἐποιήσατο ἐν τῇ Παραλλαγῇ τῶν μονοσυλλάβων φθόγγων, τετα, τη, τω, κτλ. οἷτινες ἦσαν ἐν χρήσει μέχρι τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων ἐχρήσατο τοῖς ἀκολουθοῦσι μονοσυλλάβοις φθόγγοις τῆς ἰδίας αὐτοῦ μεθόδου, ου, τως, ουν, α, να, βαι, νε, ου, τως, καὶ, κα, τα, βαι, νε. Τούτους μετέτρεψε ὁ Γουῆ Δ' Ἀρέτσο (1023—1036) εἰς τοὺς ut (do), re, mi, fa, sol, la, si, οἱ δὲ τρεῖς διδάσκαλοι ἀντὶ τῆς ἐν χρήσει τότε πολυσυλλάβου Παραλλαγῆς **αηηαιες, λεαιες, γαηα, αγια** — **ααιες, λεχεαιες, αικαιες, λεαηιε, εἰσηγαγον τὴν μονοσύλλαβον Παραλλαγὴν πα, βου, γα, δι, κε, ζω, νη, πα**¹¹⁾. Οἱ τρεῖς διδάσκαλοι ἐκ τῶν ἀρχαίων χαρακτήρων ἄλλους

9). Εἰς Εὐαγόραν Β'.

10). αὐτόθι Α'.

11). Οἱ σύγχρονοι ἔγκριτοι μουσικοδιδάσκαλοι, ἐν οἷς ἀριθμοῦνται καὶ οἱ ἐν τῇ Μουσικῇ Σχολῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εὐδοκίμως διδάσκοντες κκ. Νηλεὺς Καμαράδος, Κωνσταντῖνος Ψάχος καὶ Κωνσταντῖνος Κλάδδας, τὴν Διατονικὴν Κλίμακα ἀρχονταὶ ἀπὸ τοῦ φθόγγου Νη καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ Πα ὡς προγενεστέρως ἢ καθ' ἡμᾶς μουσικῆ εἰς τοὺς πρωτοπείρους ἐδιδάσκετο. Ἡ προτίμησις αὕτη, ὡς ἔμοι γε δοκεῖ, γίνεται διὰ τέσσαρας λόγους: α') διότι τὸ ἀπήχημα τοῦ Νη τυγχάνει καὶ ἀπλούστερον καὶ φυσικώτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον, βαρέως τινος μόνου βόμβου εἰς τὴν ἀπήχησιν καὶ παράστασιν αὐτοῦ ἐκφωνουμένου καὶ ἀπαγγελλομένου μόνον· β') διότι, ἵνα δοθῆ ἡ ποιότης τοῦ Πα βαδίμως, ἀπαιτεῖται ἀνάβασίς τις προερχομένη ἐκ τοῦ Νη εἰς τὸν Πα, ἅτε μείζονος τόνου σχηματιζομένου· ἐνῶ πρὸς ἀπήχησιν τοῦ Νη

μὲν ὡς εὐχρήστους ἐτήρησαν, ἄλλους δὲ ὡς ἀχρήστους ἀπέβαλον, καὶ ἄλλους νέους ὡς ἀναγκαίους προσέθηκαν. Ἐκ τῶν ἀχρόνων ὑποστάσεων τῆς ἀρχαίας παρασημαντικῆς διετήρησαν ἑπτὰ, τὴν Βαρεΐαν, τὸ Ὀμαλόν, τὸ Ἀντικένωμα, τὸ Ψηφιστόν, τὸ Ἐτερον, τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ Ἐνδόφωνον. Αἱ παραληφθεῖσαι δὲ ὑποστάσεις, ἡ Ὁξεΐα, τὸ Πελαστόν, τὸ Κούφισμα, ὁ Σύνδεσμος καὶ τὸ Κρατημοῦπόρροον, δὲν παρίστων τρόπον ἐξαγωγῆς φθόγγων, ὡς αἱ μνημονευθεῖσαι ἑπτὰ, ἀλλ' ἦσαν σημαντικαὶ μέλους ὀλοκλήρου. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ὑποστάσεων οἱ τρεῖς ἐξηγηταὶ ἀπέβαλον ἐκ τῆς ἀρχαίας μεθόδου καὶ τὰς ἐξῆς ὑποστάσεις, σημαντικὰς οὐχὶ ποσότητος ἀλλ' οὔτε ποιότητος. Καὶ ἄλλων μὲν χρήσις ἐγένετο ἐν τῇ χειρονομίᾳ, ἄλλων δὲ πρὸς πλατυασμὸν τῶν μελῶν. Ἴδον δὲ αἱ 37 αὐταὶ ὑποστάσεις: Παρακλητικὴ, Σταυρός, Ἐπέγεσμα, Σύναγμα, Ἐσω θεματισμός, Ἐξω θεματισμός, Χόρευμα, Οὐράνισμα, Σεΐσμα, Θὲς καὶ ἀπόθες, Θέμα ἀπλοῦν, Τρομικόν, Ἐκστρεπτόν, Τρομικὸν σύναγμα, Ψηφιστὸν σύναγμα, Παρακάλεσμα, Ἐτερον, Ψηφιστὸν παρακάλεσμα, Ἡμίφωνον, Ἡμίφθορον, Ἐναρξίς, Κράτημα, Κύλισμα, Ἀντικενωκύλισμα, Λύγισμα, Κλάσμα, Ξηρὸν κλάσμα, Ἀργοσύνητον, Γοργοσύνητον, Πίεσμα, Βαρεΐα, Διπλῆ, Γοργόν, Ἀργόν, Ὀμαλόν, Ψηφιστὸν καὶ Ἀπόδομα ἢ Ἀπόδερμα ἢ Ἀπόδοσις. Καὶ ἐν γένει οἱ τρεῖς διδάσκαλοι καθυπέβαλον εἰς κανόνας σταθεροὺς τὴν τότε ἀκανόνιστον θεωρουμένην μουσικὴν. Ἴστο-

δὲν ἀπαιτεῖται οὐδεμία ἀνάβασις φωνῆς, ἀρκεῖ μόνον, ὡς εἴρηται, εἰς τις ἀπλοῦς καὶ βαρῆς βόμβος· γ') διότι καὶ ἡ Εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ τὸν Νη (Do) ἔχει ὡς πρῶτον τόνον εἰς τὸ σύστημα αὐτῆς, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν μουσικῶν αὐτῆς ὀργάνων ἀπὸ τοῦ τόνου τούτου ἄρχονται, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Νη ἀρχόμενα εἰς τὸ Νη καταλήγουσιν, ὡς γίνεται εἰς τὸν παρ' ἡμῖν Πλάγιον Δ' ἦχον, τὰ δὲ λοιπὰ μέλη ἄρχονται ἐκ τοῦ Fa (Fa), ἢ ἐκ τοῦ Sol (Δι), καθότι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ τρεῖς Κλεΐδας ἔχει, ἐξ ὧν ἄρχεται πᾶν μέλος αὐτῆς, τὸ Do, Fa, Sol=Nη, Fa, Δι, ὁ δὲ μελοποιὸς διὰ τῶν Διέσεων καὶ Ἰφέσεων συναποτελεῖ παντοῖα καὶ πάντα τὰ εἶδη τῶν μελῶν· δ') διότι δέον ἵνα ἀρχώμεθα κατὰ τάξιν ἀπὸ μείζονος τόνου τὸ πρῶτον (Nη—Πα), μεταβαίνοντες ἀκολουθῶντες εἰς ἐλάσσονα τόνον (Πα—Βου) καὶ τέλος εἰς ἐλάχιστον (Βου—Γα), καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἐλάσσονος τὸ πρῶτον εἰς ἐλάχιστον γὰρ μεταβαίνωμεν καὶ εἶτα εἰς μείζονα, τοὔτέστι εἰς πλήρη καὶ ἀκέραιον τόνον, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως τυγχάνει ὅπως ἄτακτον.

ρεῖται δὲ ὅτι ὁ τῷ 1819 ἀποβιώσας Μανουὴλ Πρωτοψάλτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἄλλοι μουσικοὶ ἀντέστησαν μεγάλως εἰς τὴν μεταρρυθμισμὴν ταύτην τῆς παρασημαντικῆς. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν μάλιστα τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους Κ. Κούμα¹², καὶ αὐτὸς ὁ τότε Πατριάρχης Κύριλλος ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως συμφρονῶν κατ' ἀρχὰς τῷ Πρωτοψάλτῃ Μανουὴλ ἀντέστη εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς νέας παρασημαντικῆς, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ἐπέισθη ὁ παναγιώτατος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Διονυσίου, καὶ οὕτω διέταξεν ἐπισήμως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς νέας μεθόδου εἰς τὰ πατριαρχεῖα καὶ εἰς τὸ κλίμα τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Δεκατέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν πειρημένην τῶν τριῶν Διδασκάλων μεταρρυθμισμῶν, ἀναφαίνεται εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον ἕτερός τις μουσικός, ἐπαγγελλλόμενος μείζονα εὐκολίαν διὰ τῆς γραφικῆς αὐτοῦ μεθόδου εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς μουσικῆς, ὁ Γεώργιος Λέσβιος, ἐξ Ἀγιάσου κωμοπόλεως τῆς Μιτυλήνης καταγόμενος, ὅστις ἐδιδάχθη τὴν Μουσικὴν πρῶτον παρὰ τῷ θεῷ αὐτοῦ Καλλινίκῳ, ψάλλοντι εἰς τὴν ἐν Κυθωνίαις ἐκκλησίαν τῶν Ταξιαρχῶν, εἶτα δὲ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ αὐτόθι περιωνύμῳ μουσικῷ Γεωργίῳ τῷ Κρητί. Ὁ Λέσβιος εἰς Κωνσταντινούπολιν βραδύτερον σπουδάσας τὴν νέαν ἀναλυτικὴν τῆς γραφῆς μέθοδον, ἐστάλη ὑπὸ τῶν τριῶν Διδασκάλων εἰς Μολδαυίαν, κατ' αἴτησιν τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, ὡς διδάσκαλος τῆς νέας μεθόδου. Περὶ δὲ τῷ 1827 εἰς Αἴγινα διατρίβων ἐδημοσίευσεν χειρογράφως σύστημα μουσικῆς μεθόδου καὶ παρασημαντικῆς, ἀμεταβλήτους ἔχον τοὺς τονικοὺς ἑπτὰ χαρακτήρας τοὺς τῶν ἑπτὰ φθόγγων παραστατικούς. Οἱ χαρακτήρες οὗτοι πηγάζουσιν ἐκ τῶν χαρακτήρων τῆς ἡμετέρας μεθόδου· π. χ. ὁ ἄνω Πα τῆς Λεσβιακῆς παρασημαντικῆς ἐκ τοῦ Ψηφιστοῦ τῆς ἡμετέρας· ὁ κάτω Βου τῆς Λεσβιακῆς ἐκ τοῦ Ὀμαλοῦ τῆς ἡμετέρας· ὁ ἄνω Γα ἐκ τοῦ Ἐτέρου, ὁ ἄνω Δι ἐκ τῆς Πεταστῆς, ὁ κάτω Δι ἐκ τοῦ Ἐλαφροῦ, ὁ ἄνω Ζω ἐκ τοῦ Ἰσου ἢ ἐκ τοῦ λεγομένου Κρατήματος τοῦ ἀρχαιότερου συστήματος· ὁ κάτω Κε ἐκ τοῦ Λιγύσματος τοῦ ἀρχαίου συστήματος καὶ ὁ ἄνω Νη ἐκ τοῦ Ἀποδόματος. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου ἐδίδαξεν ὁ Λέσβιος πλῆθος μαθητῶν, καὶ τῷ 1840 ἐξέδωκε τὸ Θεωρητικὸν τῆς μεθόδου αὐτοῦ καὶ τὸ Ἀναστασιματάριον, τῷ 1847

¹²). Γεν. Ἱστορ. Τομ. ΙΒ' σελ. 513.

Ανθολογίαν δίτομον περιεκτικὴν τῆς ἐνιαυσίου ἀσματικῆς ἀκολουθίας, δαπάναις τοῦ ἀρχιεπισκόπου Εὐβοίας Νεοφύτου τοῦ καὶ προέδρου τότε τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος, τῷ 1856 ἐξέδωκε τὸ τῶν Καταβασίων Εἰρμολόγιον καὶ κατόπιν τὸ σύντομον καὶ ἀργὸν Δοξαστάριον. Ὁ Λέσβιος προσέθηκεν εἰς τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν γνωστῶν ὀκτῶ ἤχων καὶ ἔννατον, τὸν παρ' ἡμῶν λέγετον, καὶ δέκατον, τὸν παρ' ἡμῶν τετράφωνον βαρὺν (μπεστεγκιάρ). Ἐνδέκατον, τὸν παρ' ἡμῶν πρῶτον τετράφωνον ἤχον, δωδέκατον, τὸ ἀτζέμ παρ' ἡμῶν λεγόμενον, εἰς ὃ ἔχομεν ἐφηρμοσμένην τὴν Δοξολογίαν τοῦ Χουρμουζίου, καὶ τὸν δέκατον τρίτον ἤχον (μουσταάρ), εἰς ὃν ψάλλονται τὰ Τυπικὰ τοῦ Χουρμουζίου. Κατὰ τοῦ Λεσβιακοῦ συστήματος ἐρρωμενέστατα ἀντεπεξῆλθον ὁ ἐν Ἀθήναις τότε Πρωτοψάλτης τῆς Ἱερᾶς μητροπόλεως Ζαφείριος Ζαφειρόπουλος καὶ οἱ ἐνταῦθα Κωνσταντῖνος Πρωτοψάλτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ Θεόδωρος ὁ Φωκαεὺς. Τῷ 1848, πατριαρχοῦντος Ἀνθίμου ΣΤ' τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου καὶ πατριαρχικῆ Ἐγκύκλιος ἐξεδόθη κατὰ τοῦ Λεσβιακοῦ συστήματος, ἣν διεσώσαμεν εἰς τὸ τῷ 1890 ἐκδοθὲν ἡμέτερον σύγγραμμα, ἀναδημοσιεύσαντες ἐκ τῆς ἀξιολόγου σμυρναϊκῆς ἐφημερίδος «Ἀμαλθείας» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὴν ἐπὶ τοῦ συστήματος τοῦ Γεωργίου Λεσβίου τοιάνδε ἢ τοιάνδε κρίσιν καταλείπομεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους· ἡ μουσικὴ δὲ ἱστορία, ἴσως δὲν θὰ κρίνη τόσον πικρῶς τὸ ἔργον τοῦ Λεσβίου ἔαν γνωσθῶσι μάλιστα οἱ λόγοι οἱ προκαλέσαντες τὴν κατ' αὐτοῦ σταυροφορίαν, καὶ οὗς οἱ φιλίστορες εὐρήσουσιν ἐν τῷ ὑφ' ἡμῶν συνυφαινομένῳ καὶ ἀκαταπονήτου ἐργασίας ἔτι πρὸς συμπλήρωσιν δεομένῳ **Λεξικῷ τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων μουσικῶν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς.**¹³

13) Ἐν τῷ ἡμέτερῳ Λεξικῷ συμπεριληφθήσονται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ βίοι νέων μουσικῶν, τέως ἀγνώστων, ὄντων πᾶσι τοῖς εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μουσικῆς ἡμῶν ἐγκύψασιν ἡμέτεροις τε καὶ Εὐρωπαίοις μουσικολόγοις, καὶ ὧν τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἐρευνῶν ἡμῶν εἰς τὰς πλουσιωτάτας ἀγιορειτικὰς βιβλιοθήκας, τὴν τῆς Πάτμου καὶ ἄλλας, ἀνευρέθησαν. Τοιοῦτοι δὲ εἰσι:

Πορφύριος Ἰσηρίτης ὁ ἐκ Παζαρτζικίου, μελουργὸς Χερουδικῶν κτλ.
Συνέσιος Ἰσηρίτης, ἐμέλισε Δοξολογίας καὶ ἄλλα μαθήματα.

Τῷ 1840 ὁ ἐκ Χίου γερμανομαθῆς μουσικὸς Ἰωάννης Χατζῆ Νικολάου Χαβιαρᾶς, κάτοχος ἐν μέρει τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς καὶ

Βασίλειος Στεφάνου Βυζάντιος, Χερουδικὰ εἰς τοὺς ὀκτῶ ἤχους.

Ραφαῆλ ἀρχιερεὺς Ἰκονίου, εἰς ἤχον Βαρὺν τὸ «Νῦν αἱ Δυνάμεις» καὶ τὸ «Γεύσασθε» καὶ καλοφωνικοὺς Εἰρμούς.

Τσακνόπουλος, τὸ «Αἶτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου» εἰς ἤχον πλ. Δ'. κτλ.

Στυλιανὸς ἱερεὺς, τὸ «Ὡς σκεῦη κεραμέως συντρίψεις αὐτούς» καὶ ἄλλους στίχους, εἰς ἤχον πλ. Δ'.

Μιχαὴλ ὁ ἐκ Φωκαίας, μουσουργὸς διαφόρων μουσουργημάτων.

Γεννάδιος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου, ἐμέλισε Δοχὰς συντόμους ἐκ τῶν ψαλμῶν.

Γεράσιμος ἀγιορεΐτης, μαθητῆς Μανουὴλ Χρυσάφου, Χερουδικὰ.

Ἡρακλείας Διονύσιος, μουσουργὸς διαφόρων ἔργων.

Γεράσιμος ἀγιορεΐτης, μαθητῆς Μανουὴλ τοῦ Κλαδά, Χερουδικόν.

Γεώργιος Πρωτοψάλτης Γάνου καὶ Χώρας, Κοινωνικά.

Ναθαναὴλ ὁ Κρής μητροπολίτης Νικαίας, Κοινωνικά.

Μιχαὴλ ἱερεὺς ὁ Κουκουλάς, Κοινωνικά.

Θεόδωρος δομῆστικος Καλλικρατείας, Κοινωνικά.

Φωκάς ὁ καὶ δομῆστικος, Κοινωνικά.

Δημήτριος ὁ ἐκ Ραιδεστοῦ, Κοινωνικά.

Κωνσταντῖνος Καμπάζουρας, Κοινωνικόν «Γεύσασθε» εἰς ἤχον Βαρὺν.

Ἀνθίμος ἱερομόναχος, ἡγούμενος τῆς μονῆς Λαύρας, Χερουδικὰ.

Χιλλίδης, Χερουδικὰ.

Δρούστρας Κύριλλος, Δοξολογίαν εἰς ἤχον πλ. Β', μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ Ἀνθίμου Γανοχωρίτου.

Γαλινός, Χερουδικὰ.

Ἀναστάσιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, Κοινωνικά.

Φιλάρετος Λαυριώτης, Κοινωνικά.

Ἀρσένιος ἀρχιερεὺς Κυδωνίας, Κοινωνικά.

Ἰωάννης ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, Κοινωνικά.

Νεκτᾶριος ἱερομόναχος Μιτυληναῖος, Κοινωνικά.

Παῦλος ἱερεὺς Σκοπελίτης, Κοινωνικά.

Ἰγνάτιος ἱερομόναχος, μαθητῆς Παύλου Σκοπελίτου, Κοινωνικά.

Θεόδουλος, καλλωπίδας τὸ εἰς ἤχον Α' Ἀλληλουάριον Ἰγνατίου τοῦ ἱερομονάχου.

Νεκτᾶριος Σερεμέτης, Καλοφωνικόν Εἰρμόν.

τῆς εὐρωπαϊκῆς, ἐτόνισεν εἰς εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν καὶ μελωδίαν τὰ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ἄσματα, τὰ ὅποια ἔψαλε τὸ πρῶτον τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα τοῦ 1844 ἐν τῷ ἐν Βιέννῃ ἱερῷ ναῷ τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καθιερώθη ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἱεουργήσαντος διὰ ταύτης τοῦ ὀρθοδόξου ἀρχιεπισκόπου Κάρλοβιτς Ἰωσήφ Γιάρατσιτς. Τὸν Ἰωάννην Χαβιαρᾶν ἐμμῆθη (1846—1848) καὶ ἕτερος μουσικοδιδάσκαλος ὁ ἱεροδιάκονος Ἀνθιμος Νικολαΐδης, ὅστις ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τὰ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἄσματα εἰς εὐρωπαϊκὸν ἀρμονικὸν ὕψος καὶ διὰ χαρακτήρων εὐρωπαϊκῶν. Τὸ μουσικὸν σύστημα τοῦ Ἰωάννου Χαβιαρᾶ εἰλκυσε ταχέως τὴν ἔφεσιν καὶ τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἑσπερίᾳ ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν κοινοτήτων· ἔκτοτε δὲ καθιερώθη τοῦτο καὶ ἐκτελοῦσι δι' αὐτοῦ οἱ ἐν Εὐρώπῃ ὁμογενεῖς τὰς ἱερὰς τῆς Ἐκκλησίας τελετάς. Ὁ ἐν τοῖς μακαριστοῖς νῦν ἀριθμούμενος πολυμαθὴς ἐκεῖνος καὶ μουσικώτατος ἀρχιμανδρίτης Εὐστάθιος ὁ Θερειανὸς, τοὺς ὑπὸ τοῦ Χαβιαρᾶ τονισθέντας ὕμνους τῆς λειτουργίας τοῦ θείου Χρυσοστόμου μετ' ἐμβριθείας ἐξετάζει καταδείξας ὅτι οὐ μόνον κατεστράφη ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἁσμάτων λεκτικὴ συνάφεια, ἀλλ' ὅτι καὶ ἠλλοιώθη καὶ παντάπασι διεφθάρη ὁ χαρακτήρ τῆς μελωδίας τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Οἷαν δὲ ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ μουσικὴ τοῦ Χαβιαρᾶ εἰς ἀληθῆ καὶ εὐσεβόφρονα μύστην τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς καὶ τῶν πατρίων ἑυθερμον ζηλωτῆν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ἐξ ὧν γράφων ἐπέστελλεν εἰς τὸν ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον τότε «Νεολόγον»¹⁴ ὁ νῦν πατριαρχεὺς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1870, ὅτε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο

Δαμασκηνὸς Ἰβηρίτης, Κοινωνικά.

Μελέτιος ἱερεὺς, Καλοφωνικούς Εἰρημούς «Παντάνασσα πανύμνητε» εἰς ἦχον Δ' καὶ «Ποία μήτηρ» εἰς ἦχον Δ'.

Παΐσιος Ξηροποταμνὸς ὁ Θεσσαλομάγνης, ἐτόνισε ἄσματα ἐκκλησιαστικά δι' ἀλφαιτικῆς σημαδογραφίας, σωζόμενα εἰς ἑπτὰ φυλλάδια ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἀθωϊτικῆς μονῆς Ξηροποτάμου.

Νικηφόρος Χίος, ἀρχιδιάκονος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Ἀντιοχείας, μουσουργὸς διαφόρων ἁσμάτων.

¹⁴). Τὸ σχετικὸν σχοινοτενὲς χωρίον τῆς ἀξιοσπουδάστου διατριβῆς εὐρεῖται ἐν τῷ ἡμετέρῳ περὶ Μουσικῆς συγγράμματι, σελ. 518—521.

ἐν Εὐρώπῃ. Ἀλλά, ἡλικίην ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν προὔξενησε πρὸς τοῖς ἄλλοις τότε εἰς τὸν νῦν γεραρὸν ἡμῶν ἐθνάρχην ὁ ἐξ ἀλλοδόξων καὶ ἀλλοθρήσκων καταρτισμὸς τῶν μουσικῶν χορῶν ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις ναοῖς τῶν ἑλληνικῶν τῆς Εὐρώπης ἀποικίων, τὴν αὐτὴν καὶ ἔτι ἀλγεινότεραν ἐντύπωσιν προὔξενησε καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ κατάστασις τῶν χορῶν, καθότι παρεπιδημοῦντες τῷ 1891 ἐν Μασσαλία, ἐπληροφορήθημεν ὅτι ἐν τῷ ἑλληνικῷ ὀρθοδόξῳ ναῷ τῆς πόλεως συμπάλλουσι καὶ Ἑβραῖαι, αἵτινες τὴν νύκτα μὲν ὑπηρετοῦσιν ἐν θεάτροις καὶ καφωδεῖοις, τὴν δὲ πρωΐαν τῶν κυριακῶν καὶ ἑορτῶν προσέρχονται ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ ναῷ καὶ ψάλλουσαι διερμηνεύουσι πρὸς τὸν νυμφίον τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὰ τῶν ἐκκλησιαζομένων ὀρθοδόξων Χριστιανῶν αἰσθήματα. Οἷα ὄντως βεβήλωσις τῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων ναῶν ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ.

Ἴδου λοιπὸν, κυριαὶ καὶ κύριοι, ποίας μεταβολὰς καὶ τροποποιήσεις ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος μέχρι τῆς σήμερον ἔσχεν ἡ παρασημαντικὴ ἢ σημαδογραφία τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς μουσικῆς. Ἴδου πόσοι καὶ ποιοὶ ἔνδοξοι ἁσματογράφοι καὶ μουσικοὶ εἰργάσθησαν ὅπως γραφῇ παραδώσωσιν ἡμῖν τὴν ἱερὰν τῶν πατέρων ἡμῶν μουσικὴν, ἣν περιεθρίγκωσεν ὁ σήμερον ἑορταζόμενος θεῖος τῆς Ἐκκλησίας Τέρπανδρος ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ὀκτῶ σεμνῶν ἡχῶν, καὶ ἣν ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἄμεσοι διάδοχοι καὶ κληρονόμοι αὐτῶν νὰ καλλιεργήσωμεν μετὰ φιλοτιμίας καὶ ζήλου.

Ναί, τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῶν αἰώνων ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ζῆσαν ἐν τῷ παγκοσμίῳ θεάτρῳ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, διετήρησε μεταξὺ τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν Μουσικὴν αὐτοῦ. Ἐχομεν λοιπὸν μουσικὴν ἐθνικὴν καὶ πατροπαράδοτον, διήκουσαν μέχρις ἡμῶν ἀπὸ τῆς μᾶλλον σεβαστῆς χριστιανικῆς ἀρχαιότητος, διωργανωμένην δὲ συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ σήμερον ἑορταζομένου ἁγίου καὶ κατάλληλου τῇ λατρείᾳ καὶ τῷ ἡθει ἡμῶν. Ἡ ἐθνικὴ δὲ φιλοτιμία ἐπιβάλλει ἡμῖν ὡς ὑποχρέωσιν ἵνα τηρήσωμεν διὰ τοὺς ἐπιγιγνομένους τὴν μουσικὴν ἡμῶν, τὴν καθιερωθεῖσαν ἀνεκάθεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, καὶ φέρουσαν τὸ κῦρος 19 αἰώνων. Ἄς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι ἐσμὲν ἀπόγονοι ἐκείνων, οἵτινες ὑπὲρ πάντα ἄλλον λαὸν τῆς ὑφ' ἡλίου κατηύγασαν τὴν θεῖαν τέχνην διὰ τῶν ἀκτίων τοῦ φωτο-

βόλου αὐτῶν πνεύματος. * Ἄς μὴ λησμονήσωμεν ὅτι τέκνα ἐσμὲν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἧς φωστῆρες ὑπέρλαμπροι ὑπῆρξαν, οἱ φυλάξαντες πιστῶς τὸν κώδικα ἐκείνον, ὃν τὸ θῦμα τοῦ Γολγοθᾶ διὰ τοῦ θείου αὐτοῦ αἵματος ἐπεσφράγισεν.

Ἀπαραίτητον δὲ, ὅπου ὑπάρχουσιν ὁμογενεῖς, ἐκεῖ νὰ καλλιερ-
γῆται καὶ ἡ μουσικὴ τῶν προγόνων ἡμῶν, ἡ καθαγιασθεῖσα ὡς
συνέκδημος τοῦ ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀπαραίτητον
ἵνα καλλιεργῆται αὕτη καὶ νῦν καὶ πάντοτε ὅπως διαμείνη αἰωνίως
ἐξειδιασμένον προνόμιον εἰς τὸ ἡμέτερον Γένος, τὸ διακρινόμενον
πάντοτε ἐπὶ ἐξόχῳ φιλοκαλίᾳ, ἐπὶ ἔρωτι πρὸς τὴν μουσικὴν καὶ
πρὸς πᾶν ὠραῖον καὶ ὑψηλόν. Ἡ μουσικὴ ἡμῶν ἄλλοτε ἦνθει, ἀπή-
λαυε δὲ καὶ βασιλικῆς θεραπείας· οἱ αὐτοκράτορες Μαυρίκιος καὶ
Θεόφιλος, Λέων ὁ σοφὸς, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, Θεό-
δωρος ὁ Λάσκαρις, Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος καὶ ἄλλοι, χορο-
στατοῦντες μετὰ τῶν ψαλτῶν εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας συνέβαλλον
καὶ μεγάλην τινὰ καὶ ἀξιοθέατον χορείαν συνιστῶντες, τῷ τε εἶδει
τῆς ἀστραπτούσης στολῆς, τὰς τῶν ὀρώντων θέλγοντες ὄψεις, καὶ
τὴν ἀκοὴν κατατέρποντες, καὶ τῷ ἤχῳ τῶν ἑορταζόντων Ἀγγέλων
ἐξεικονίζοντες, ἀνέπεμπον τοὺς ὕμνους ἐν ταῖς πανδημίαις συναΐξε-
σιν ὡς ἱστορεῖ Ἰωάννης ὁ Καμενιάτης. Καὶ ὅμως, κατὰ τοὺς κάτω
χρόνους ἡ μουσικὴ ἡμῶν ἔμεινε ἀκαλλιέργητος καὶ κατέπεσε, διε-
σώθη ὅμως καὶ ὡς ἄλλη ναὺς ποντοποροῦσα προσωρμίσθη καὶ ἐξη-
σφαλίσθη ἐν τῷ θεοτεύκτῳ λιμένι τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἐνθεν
καὶ τὸ ὄνομα προσέλαβεν **ἐκκλησιαστικὴ**, περιθαλπομένη ὑπ' αὐ-
τῆς. Ἀδιαφιλονείκητον δὲ τυγχάνει ὅτι ἡ μουσικὴ, ἣ τε ἐκκλησια-
στικὴ καὶ ἡ παρὰ τῷ λαῷ ἐξωτερικὴ, μὴ ἀπολέσασα τὴν ἀρχικὴν
αὐτῆς μορφήν καὶ σύστασιν, διατηρεῖται ἰδίᾳ ἀνόθευτος καὶ γνησία
εἰς τὰ Εἰρημολογικὰ καὶ Στιχηραρικὰ μέλη. Σύνισμεν δὲ καὶ ὁμολο-
γοῦμεν ὅτι αἱ περιστάσεις κατὰ τοὺς κάτω χρόνους προσέδωκαν
μόνον εἰς τὰ Παπαδικὰ λεγόμενα μέλη στοιχείᾳ τινὰ ἐκ τοῦ ὀθνείου
κοινορτοῦ, ἀλλ' ὅμως κατ' οὐσίαν ἐν γένει δὲν ἠλλοιώθη ἡ τεχνικὴ
διασκευὴ τῆς μουσικῆς ἡμῶν, οὐδ' ἠφανίσθησαν οἱ χαρακτῆρες
τῶν φυσικῶν αὐτῆς ιδιωμάτων. Ἐὰν δὲ ἡ μουσικὴ ἡμῶν κατὰ τι ἐ-
σπιλώθη, ἐκκαθάρωμεν αὐτήν, ἀποπλύνωμεν αὐτήν ἐκ τῶν προσα-
φθέντων αὐτῇ ρύπων, καὶ τότε θὰ εὐρωμεν πάλιν αὐτὴν φέρουσαν
τὴν ἐθνικὴν μορφήν, ὑποκρυπτομένην ὑπὸ τὸν λεγόμενον βυζαντι-
νὸν μανδύαν. Ἡμῖν λοιπὸν ἀπόκειται νὰ ἐπιμεληθῶμεν φιλοτίμως

τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ τοῦ παρόντος αἰῶνος
πρόοδος· πρόοδος δὲ εἶναι οὐχὶ ἡ κατάργησις καὶ ἀντικατάστασις
τῶν παρ' ἡμῖν καλῶς ὑπαρχόντων οἰκείων καὶ ἐθνοσήμων γνωρι-
σμάτων καὶ κειμηλίων διὰ ξένων καὶ ὀθνείων, ἀλλ' ἡ βελτίωσις καὶ
προαγωγή αὐτῶν. Ἐντεῦθεν εὐδηλον γίνεταί ὅτι ὁ ὑπὲρ τῆς μου-
σικῆς ἀγών, ὃν ἀνεζώσατο πλήρης ζήλου ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εἶναι
ἀναμφηρίστως θεοφιλῆς καὶ ἅγιος, διότι προγονικὸν κειμήλιον, ἱε-
ρὸν καὶ ἀγλαόμορφον, ἀνέλαβεν ἵνα καλλιεργήσῃ.

Μέγας ὄντως ἔπαινος, δόξα καὶ τιμὴ καὶ μεγίστη εὐγνωμοσύνη
ὀφείλεται τῷ σεπτῷ ἡμῶν ἐθνάρχη, ὅστις ὁμόζηλος καὶ ὁμότροπος
ἀναδειχθεὶς τῶν εὐκλεῶν αὐτοῦ προκατόχων, τῶν ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς
ἡμῶν μουσικῆς ἐθνοπρεπῶς κατὰ τοὺς κάτω χρόνους προνοησάν-
των, ἔπηξεν ἰδίαις χερσὶν ἐντὸς τῶν πατριαρχείων τὸν Σύλλογον
τοῦτον, ὅστις τυγχάνει ὁ πρῶτος πατριαρχικὸς Μουσικὸς Σύλ-
λογος, ἔδωροφόρησε διὰ γενναίων δωρεῶν, ἐπαιροκοδότησέ διὰ νέου
μουσικοῦ ὄργανου, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κειμένου καὶ ἐκτελοῦν-
τος ἐπιτυχῶς τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἄσματα, αὐτοτάτου μὲν ὄντος
ὡς πρὸς τὴν θεωρητικὴν ἐργασίαν τὴν ὑπὸ σοφῶν καθηγητῶν καὶ
διαπρεπῶν μουσικοδιδασκάλων τῷ 1881 γενομένην, ὅπως ὅμως δια-
φόρου ὡς πρὸς τὸν μηχανισμόν ἐκείνου, ὑπεστηρίξε δὲ καὶ ὑπο-
στηρίξει χρηματικῶς τὴν ὑπερεκατὸν μαθητὰς ἀριθμοῦσαν Μουσι-
κὴν Σχολὴν τοῦ Συλλόγου, ἐν ἣ διδάσκεται καρποφόρως ἡ πάτριος
μουσικὴ οὐ μόνον πρακτικῶς ὑπὸ εὐμεθόδων καὶ φερεπόνων διδα-
σκάλων, ἀλλὰ καὶ θεωρητικῶς ὑπὸ μουσικωτάτου ἀνδρὸς, ὄντος δὲ
καὶ κρινομένου ὁμοφώνως ὡς ἐντριβεστάτου, εἴπερ τις καὶ ἄλλος,
εἰς τὴν θεωρίαν τῆς καθ' ἡμᾶς Μουσικῆς.

Ὁ Σύλλογος ἡμῶν προώρισται καὶ δύναται πολλὰ νὰ δια-
πράξῃ, διότι ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσι πάντες οἱ ἀπαιτούμενοι ἀγαθοὶ πα-
ράγοντες. Ἐχομεν ἰθύντορα καὶ πρόεδρον τὸν γεραρὸν ἀρχιθύτην καὶ
ἀρχιποιμάντορα τῆς Ἐκκλησίας Ἀμασειᾶς, ἱεράρχην θερμουργὸν
καὶ μεμουσωμένον· ἔχομεν ἐν τῇ χορείᾳ τῶν τακτικῶν μελῶν τὰς
παρ' ἡμῖν κορυφὰς τῆς μουσικῆς τέχνης, τοὺς ἐγκριτωτέρους ἱερο-
ψάλτας, ἱεράρχας θείῳ ζήλῳ πεπυκασμένους καὶ ζηλωτὰς καλῶν
ἔργων, ἐπιστήμονας ἐπ' ἀκροισι σοφίας βαίνοντας, διαπρεπεῖς
λογίους, κρατίστους μουσικολόγους, βαθυγνώμονας καὶ ἀρηρότας
τὴν φρένα καθηγητὰς, ὃν ἄλλος μὲν τὴν χρυσοῦφαντον ἀλουργίδα
τῆς περιδόξου Φιλολογίας καὶ Φιλοσοφίας τυγχάνει ἡμφιεσμένος,

ἄλλος δὲ τὸν σεμνὸν μανδύαν τῶν Φυσικομαθηματικῶν Ἐπιστημῶν περιβεβλημένος, ἄλλος ἐμπεπορημένος τὴν περιφανῆ τῆς ὑψητέιδος Θεολογίας τήβεννον, ἄλλος τὴν τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ἱστορίας, καὶ οὐς οὐ μόνον γεραίρει ἡ Μεγαλόνυμος τοῦ Γένους Σχολή, ἐν ἣ διδάσκουσιν οὗτοι ὑπεράγαν καρποφόρως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἔθνος σεμνώματα καὶ ἐγκαλλωπίσματα αὐτοῦ μετὰ δικαίας ὑπερηφανείας ἀνακηρύσσει.

Ὅποσον δὲ χαίρουσιν, ἔθνος τε καὶ Ἐκκλησία, ἐπὶ τῇ ἰδρύσει τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, μαρτυρεῖται περιτράνως ἐκ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὅστις προφρόνως παρεγένετο ἐν μέσῳ ἡμῶν ὅπως ἐνθαρρύνῃ καὶ ταῖς θερμαῖς αὐτοῦ εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις ἐνισχύσῃ καὶ καταστήσῃ πάντας ἡμᾶς τοὺς τὸν καλὸν καὶ ἔθνοπρεπῆ ἐναγωνιζομένους ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς διασώσεως καὶ καλλιέργειας τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς, τῆς προγονικῆς ταύτης παρακαταθήκης. Μαρτυρεῖται ἐκ τῆς παρουσίας καὶ τοῦ λοιποῦ ἱεραρχικοῦ τῆς Ἐκκλησίας θιάσου, τοῦ καταγλαΐζοντος καὶ καταφαιδρύνοντος τὴν μουσοπόλον ταύτην συνάθροισιν. Μαρτυρεῖται τορῶς διὰ τῆς παρουσίας ἐν μέσῳ ἡμῶν τοῦ ἀγακλυτοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὅστις τυγχάνει καὶ κοινῇ ὁμολογεῖται ὁμόζηλος ἐν τῇ ἱερᾷ μουσικῇ τῷ ὁμαίμονι αὐτῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐκείνῳ τῷ Μαυροκορδάτῳ τῷ ἐξ Ἀπορρήτων, τῷ σχολαρχήσαντι τῆς φιλοξενούσης ἡμᾶς Μεγάλῃς ταύτης τοῦ Γένους Σχολῆς, τιμηθέντι δὲ διὰ τῶν περιλάμπρων ὀφφικίων τοῦ Μ. Λογοθέτου τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ Μεγάλου Διερμηνέως τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου, καὶ περὶ οὗ ἱστορεῖ ὁ πολὺς Καισάριος ὁ Δαπόντες ὅτι «πάντοτε προσηύχετο, πολλάκις δὲ ἔψαλε καὶ εἰς τὸ καῖκι καὶ εἰς τὸ ἄλογο καβαλάρης». Μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἐνθαρρυντικῶν ἐνδείξεων τοῦ δημοσίου, ὅπερ προσῆλθεν ἵνα συνεορτάσῃ μετὰ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου καὶ εὐχηθῇ αὐτοῖς τὰ κρεῖττω καὶ βελτίω, τὰ ἀγαθὰ καὶ παναίσια. Μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἀναπεμφθεισῶν δεήσεων σήμερον τῷ Θεῷ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὅπως διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ διατηρηθῇ οὗτος ἀλώβητος, ἀδιάσειστος, μακρόβιος καὶ ἐνδοξος διὰ μέσου τῆς ἀειρρόου φορᾶς τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, προαγόμενος καὶ καταρτιζόμενος ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ ἀναδεικνύμενος φάρος μουσικῆς πολύφωτος, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς, καὶ πρὸς χαρὰν καὶ ἔπαινον τῶν λόγῳ καὶ ἔργῳ εἰς τὸν ἱερὸν αὐτοῦ σκοπὸν συντελούντων. Μαρτυρεῖται

ἐκ τῆς πανηγυρικῆς πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς χοροστασίας, τῆς γενομένης ἐκτάκτως πρὸς τιμὴν τοῦ Συλλόγου ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ, καὶ ἐκ τῆς ἑορτίου ἀργίας, ἣν γηθοσύνης ἄγει σήμερον ἡ ἁγία καὶ ἱερὰ Σύνοδος καὶ ἡ πρεσβυγενὴς τοῦ Γένους Σχολῆ.

Ἐχοντες τοίνυν τοιοῦτον πατριάρχην ἀνώτατον τοῦ Συλλόγου προστάτην καὶ πρόεδρον, ἐνθαρρυνόμενοι δὲ καὶ ἐκ τῶν φιλοπροόδων διαθέσεων τοῦ φιλομουσικωτάτου ἡμῶν Ἄνακτος Σουλτὰν Ἀπδοῦλ Χαμητ Χὰν, ζηλωτότερον ἄς ἀναλάβωμεν τὸν ὑπὲρ τῆς μουσικῆς ἀγῶνα. Οὕτω δὲ ἡ μὲν Μουσικὴ ἡμῶν οὐκ εἰς μακρὰν ἀνυψωθήσεται ἀναντιλέκτως εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς περιωπὴν καὶ λαμπρότητα, ὃ δὲ ἡμέτερος Σύλλογος ὡς ἀμοιβὴν τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἀγῶνων ἔξει τὰς εὐλογίας τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, εὐχομένης καθ' ἑκάστην «ἀγίασον, Κύριε, τοὺς ἀγαπῶντας τὴν εὐπρέπειαν τοῦ Οἴκου σου», προσέτι δέ, καὶ τὴν ὑπόληψιν, τὴν τιμὴν, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐγνωμοσύνην σύμπαντος τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν Γένους.

